

Kritik mot Lunds tingsrätt för dröjsmål med att hålla konkursförhandlingar och för att vid utsättningar ha särbehandlat staten som borgenär

Beslutet i korthet: En borgenärs konkursansökan som upptas ska som utgångspunkt prövas vid en konkursförhandling. Förhandlingen ska som huvudregel hållas inom två veckor från det att ansökningen kom in till rätten. I samband med en inspektion av Lunds tingsrätt uppmärksammade JO att tingsrätten avvaktat med att sätta ut ett antal ärenden till förhandling. Tingsrätten förklarade detta med att staten i egenskap av sökanden dröjt med att betala ansökningsavgiften och att ärendena inte kunde sättas ut förrän detta skett.

När det gäller beräkning av tidsfristen för utsättning konstaterar JO att bestämmelsen i 2 kap. 16 § konkurslagen är klar och tydlig, och att det bl.a. mot den bakgrunden inte finns utrymme att uppfatta den på annat sätt än att tvåveckorsfristen ska beräknas från det att ansökningen kom in till tingsrätten och inte från tidpunkten när ansökningsavgiften betalats och ansökningen därmed upptas.

JO framhåller vidare att regleringen är oproblematiserad så länge konkursansökan är komplett och ansökningsavgiften är betald när ansökningen kommer in till domstolen. Om ansökningsavgiften däremot betalas t.ex. en vecka senare har rätten en mycket begränsad tid på sig att sätta ut ärendet till förhandling och delge gäldenären. Mot bl.a. den bakgrunden finner JO inte tillräckliga skäl att kritisera tingsrätten för att ha beräknat tidsfristen från det att ansökningsavgifterna hade betalats. Tingsrätten kan däremot inte undgå kritik då den inte heller har hållit förhandlingarna inom två veckor från att detta skett.

JO uttalar även kritik mot tingsrätten för att den haft en särskild överenskommelse med Skatteverket om utsättningar av konkursförhandlingar, vilken inte varit förenlig med kravet på saklighet och objektivitet i 1 kap. 9 § regeringsformen.

Upptagande av initiativ

Vid min inspektion av Lunds tingsrätt den 19–21 november 2019 (JO:s ärende med dnr 7403-2019) uppmärksammades nedanstående fyra konkursärenden. Ansökningarna om konkurs hade gjorts av borgenärer och skulle prövas vid en förhandling. Av handlingarna i ärendena framgick bl.a. följande.

Ärende K 3849-19: Konkursansökan inkom till tingsrätten den 8 augusti 2019. Ansökningsavgiften registrerades den 14 augusti. Samma dag kallade

tingsrätten till en konkursförhandling som skulle äga rum den 3 september. Förhandlingen ställdes emellertid in då gäldenären inte var närvarande och heller inte var delgiven kallelsen till förhandlingen. Samma dag beslutade tingsrätten om kungörelsedelgivning till nästa förhandlingstillfälle, som skulle äga rum den 24 september. Vid den förhandlingen försattes gäldenären i konkurs.

Ärende K 3917-19: Konkursansökan inkom till tingsrätten den 13 augusti 2019. Ansökningsavgiften registrerades den 19 augusti. Samma dag kallade tingsrätten till en konkursförhandling som skulle äga rum den 3 september. Förhandlingen ställdes emellertid in då gäldenären inte var närvarande och heller inte var delgiven kallelsen till förhandlingen. Samma dag kallade tingsrätten till en ny förhandling som skulle hållas den 1 oktober. Vid den förhandlingen försattes gäldenären i konkurs.

Ärende K 4398-19: Konkursansökan inkom till tingsrätten den 9 september 2019. Ansökningsavgiften registrerades den 13 september. Samma dag kallade tingsrätten till en konkursförhandling som skulle äga rum den 1 oktober. Den 23 september medgav gäldenären ansökan om konkurs och förhandlingen ställdes in. Samma dag försattes gäldenären i konkurs.

Ärende K 4518-19: Konkursansökan inkom till tingsrätten den 16 september 2019. Ansökningsavgiften registrerades den 20 september. Samma dag kallade tingsrätten till en konkursförhandling som skulle äga rum den 8 oktober. Vid förhandlingen försattes gäldenären i konkurs.

Av dokumentationen i ärendena framgick inte vilka överväganden tingsrätten hade gjort när tidpunkten för förhandlingarna hade bestämts.

Med anledning av det som kom fram i de redovisade konkursärendena beslutade jag den 17 december 2019 att ta upp saken till utredning i ett särskilt ärende. Kopior av handlingarna i ärendena och tingsrättens promemoria *Konkursärenden –Handläggningsrutiner* (januari 2016) tillfördes detta ärende.

Utredning

Tingsrätten uppmanades att lämna upplysningar om och yttra sig över handläggningen av de fyra konkursärendena. Av yttrandet skulle det särskilt framgå hur handläggningen förhöll sig till bestämmelserna i 2 kap. 16 § första och andra styckena konkurslagen (1987:672), KonkL. Tingsrätten skulle i yttrandet också beröra den uteblivna dokumentationen i ärendena kring avvikelserna från de tidsfrister som anges i bestämmelsen samt redogöra för domstolens generella rutiner vid utsättningen av konkursärenden till förhandling i förhållande till de tidsfrister som anges i lagen.

Tingsrätten lämnade genom lagmannen AA i huvudsak följande remissvar:

Inledningsvis konstaterar jag att i samtliga de ärenden som uppmärksammats har staten genom Skatteverket varit sökande. Tingsrätten har sedan lång tid tillbaka en ordning som innebär att konkursförhandlingar med Skatteverket som sökande

sätts ut till förhandling varannan tisdag (udda veckor). Bakgrunden till denna ordning har varit ett önskemål från och en överenskommelse med Skatteverket för att deras processförare ska kunna närvara vid förhandlingarna inte bara vid Lunds tingsrätt utan vid samtliga tingsrätter som de ansvarar för i södra Sverige. Rutinen är också dokumenterad i tingsrättens handläggningsrutiner för konkurser.

Jag kan konstatera att rutinen har inneburit att tvåveckorsfristen i 2 kap. 16 § konkurslagen inte har upprätthållits i alla fall. De fyra uppmärksammade ärendena är exempel på detta. Tidsutdräkten har dessutom förstärkts av att Skatteverket har dröjt med att betala in ansökningsavgifterna och av att tingsrätten inte har ansett sig ha kunnat sätta ut ärendet till förhandling innan ansökningsavgiften har varit betald och registrerats i Domstolsverkets betalningssystem. Detta har lett till att ärendena har blivit liggande i 3–4 dagar innan de har planerats ut till förhandling.

Förklaringen till avsaknad av dokumentation i de enskilda ärendena är helt enkelt att handläggningen har skett i enlighet med de rutiner som tingsrätten tillämpat. Några individuella överväganden som motiverar förlängd tidsfrist har inte skett i något av ärendena.

Även om den hittillsvarande rutinen byggt på en överenskommelse med Skatteverket är givetvis tidsfristen i 2 kap. 16 § konkurslagen betingad även av andra hänsyn än sökandens behov och önskemål. Samtidigt är verkligheten sådan att tvåveckorsfristen ofta leder till att förhandlingen får ställas in på grund av bristande delgivning av gäldenären. JO:s belysning av rutinerna har emellertid föranlett oss att ta kontakt med Skatteverket och att ändra våra rutiner. Sedan början av januari 2020 sätter vi ut konkursärenden till förhandling varje tisdag. Vår bedömning är att den ändrade rutinen leder till att tvåveckorsfristen normalt kan upprätthållas. Om det finns särskilda skäl att överskrida fristen kommer detta att dokumenteras i det enskilda ärendet.

Rättslig reglering

Ansökan om konkurs och ansökningsavgift

En ansökan om konkurs görs skriftligen hos den tingsrätt där gäldenären bör svara i tvistemål som angår betalningsskyldighet i allmänhet (2 kap. 1 § första stycket KonkL). Förordningen (1987:452) om avgifter vid de allmänna domstolarna, den s.k. avgiftsförordningen, gäller bl.a. avgifter för en sådan ansökan. En ansökningsavgift ska enligt förordningen betalas av den som inleder ett ärende. Av 1–4 §§ framgår att en ansökningsavgift ska betalas när ett ärende inleds och med det belopp som anges i en särskild avgiftslista som finns som bilaga till avgiftsförordningen. Den som ansöker om att själv bli försatt i konkurs är dock befriad från skyldigheten att betala avgiften.

Vid handläggningen av ett konkursärende ska rättegångsbalkens regler om handläggningen av tvistemål gälla i tillämpliga delar, om inte något annat sägs i konkurslagen (16 kap. 2 § första stycket KonkL). Det innebär bl.a. att om ansökningsavgiften inte betalats ska tingsrätten förelägga sökanden att betala den. Följer sökanden inte ett sådant föreläggande ska tingsrätten avvisa ansökan (42 kap. 3 och 4 §§ rättegångsbalken, RB). Följden av att tingsrätten avvisar ansökan är att den inte tas upp till prövning.

Upptas en borgenärs konkursansökan, ska rätten sätta ut en förhandling för prövning av ansökningen. Förhandlingen ska hållas inom två veckor från det att

ansökningen kom in till rätten. Om det finns särskilda skäl får den hållas senare, dock senast inom sex veckor. Till förhandlingen ska parterna kallas. I kallelsen till gäldenären ska han eller hon föreläggas att svara på konkursansökningen vid förhandlingen. Om gäldenären före förhandlingen medger en borgenärs konkursansökan ska dock rätten genast pröva ansökningen. Detta framgår av 2 kap. 16 och 18 §§ KonkL.

Likabehandling, objektivitet och dokumentation

En domstol ska i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iaktta saklighet och opartiskhet (se 1 kap. 9 § regeringsformen, RF). Bestämmelsen ger uttryck för principerna om likabehandling och objektivitet. En domstols valda arbetssätt och prioriteringar mellan ärenden av samma ärendeslag måste följaktligen motiveras av objektivt godtagbara skäl.

Förordningen (1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol, den s.k. ärendeförordningen, gäller vid handläggningen av bl.a. ärenden vid en tingsrätt. Av förordningen framgår att registrering ska göras med hjälp av automatisk behandling eller i dagböcker och under handläggningen av ett ärende ska det fortlöpande registreras t.ex. vilka åtgärder som domstolen utför i ärendet och vad som i övrigt förekommer i detta (1, 4 och 5 §§ nämnda förordning).

Bedömning

Utsättning till konkursförhandling

I ärendet aktualiseras frågan om när en konkursförhandling ska hållas om en borgenär dröjer med att betala ansökningsavgiften. Lunds tingsrätt har i sitt remissvar uppgett att Skatteverket som sökande i konkursärendena dröjde med att betala in ansökningsavgifterna, och att tingsrätten ansåg sig inte kunna sätta ut ärendena till förhandling förrän så hade skett.

En ansökning om konkurs, som upptas, ska alltså prövas vid en förhandling inom två veckor från det att den kom in till rätten. Som framgått av redogörelsen för den rättsliga regleringen får en domstol frångå denna huvudregel om det finns särskilda skäl. Sådana skäl kan vara förutsebara delgivningssvårigheter eller att gäldenären behöver längre rådrum, t.ex. om han eller hon vistas utomlands eller om gäldenärens ekonomiska förhållanden är svårbedömda (se prop. 1986/87:90 s. 199). Av yttrandet från tingsrätten drar jag slutsatsen att undantagsregeln inte har varit tillämplig i de fyra ärenden som omfattas av det här initiativet.

En konkursansökan har kommit in till domstolen den dag som handlingen når domstolen (33 kap. 3 § RB). Som ansökningsdag räknas dagen när ansökan togs emot av tingsrätten, detta även om ansökningsavgiften betalas senare eller ansökan behöver kompletteras i något avseende (se Palmér m.fl. *Konkurslagen*, kommentaren till 2 kap. 1 §, Norstedts Juridik [Juno]). Som nyss redovisats ska en ansökningsavgift betalas när ett konkursärende inleds och därmed innan tingsrätten tar upp en borgenärs konkursansökan till prövning. Betalningen av

ansökningsavgiften är således en grundläggande processförutsättning (jfr t.ex. NJA 1993 s. 231).

I sammanhanget finns anledning att uppmärksamma ansökningsdagens betydelse i ett konkursärende och en efterföljande konkurs. I konkurslagen finns sålunda flera bestämmelser som utgår från dagen när ansökan om konkurs kom in till rätten. Dagen för konkursansökan utgör s.k. fristdag, vilken har betydelse för bl.a. vilka rättshandlingar som kan återvinnas till konkursboet och för omfattningen av vissa förmånsrätter i det enskilda fallet (4 kap. 2 § KonkL). Vidare ska om en konkursansökan har gjorts hos en tingsrätt som inte är behörig att ta upp ansökan, denna översändas till behörig tingsrätt. Ansökan anses då gjord när ansökningshandlingen kom in till den förra tingsrätten (2 kap. 2 § KonkL). Och om det finns flera konkursansökningar mot samme gäldenär anhängiga samtidigt och en annan ansökan bifalls än den som kom in först, ska enligt 2 kap. 21 § KonkL det vad gäller frågor som är beroende av tiden för konkursansökan anses som om konkursbeslutet har grundats på den ansökan som kom in först. (Se NJA 2007 s. 29, jfr NJA 2019 s. 826.)

Dagen när en konkursansökan kommer in till en tingsrätt har alltså både praktisk och principiell betydelse i flera sammanhang. Av den anledningen samt då lagtexten i 2 kap. 16 § KonkL är klar och tydlig, finns det enligt min mening inte utrymme att uppfatta bestämmelsen på annat sätt än att tvåveckorsfristen för när en förhandling ska hållas ska beräknas från det att ansökningen *kom in* till tingsrätten och inte från den tidpunkt då ansökningen *upptas*.

Regleringen är oproblematisk så länge konkursansökan är komplett och ansökningsavgiften är betald när ansökningen kommer in till domstolen. Under sådana förhållanden sammanfaller tidpunkten för när ansökningen *upptas* med när den *kom in*.

Däremot kan det uppstå problem om ansökningen inte kan tas upp till prövning i samband med att den kom in till rätten, på grund av att ansökningsavgiften inte har betalats. Om det görs t.ex. en vecka efter att ansökningen kom in till tingsrätten innebär det att rätten har en mycket begränsad tid på sig att sätta ut ärendet till förhandling och delge gäldenären. Av den anledningen har jag förståelse för att Lunds tingsrätt har försökt hantera den uppkomna situationen genom att beräkna fristen från det att avgiften betalats in och därmed från den tidpunkt som ansökningen *upptogs* till prövning. Jag har förstått att även andra tingsrätter valt att beräkna tiden för utsättning av konkursförhandlingar på det sätt som skett vid Lunds tingsrätt.

Mot den bakgrunden finner jag inte tillräckliga skäl att kritisera Lunds tingsrätt för att ha beräknat tidsfristen från det att ansökningsavgifterna hade betalats. När det gäller de fyra konkursärenden som omfattas av den här granskningen kan jag emellertid konstatera att tingsrätten inte heller har hållit förhandlingarna inom två veckor från det att ansökningsavgiften betalades. Tingsrätten kan därför inte undgå kritik för dessa dröjsmål.

Tingsrättens särskilda överenskommelse med Skatteverket m.m.

Tingsrätten har haft en överenskommelse med Skatteverket som innebar att statens ansökningar om konkurs prövades vid konkursförhandlingar varannan vecka. Syftet var att Skatteverkets processförare skulle kunna närvara vid förhandlingar hos andra tingsrätter i södra Sverige. Ordningen har dock inneburit att huvudregeln i 2 kap. 16 § andra stycket KonkL, om att ansökningen ska prövas inom två veckor från det att den kom in till rätten, svårligen har kunnat upprätthållas. En domstol ska dessutom tillämpa regler på ett objektivt och likvärdigt sätt. Tingsrätten har genom att särbehandla staten som borgenär inte iakttagit kravet på saklighet och objektivitet i 1 kap. 9 § RF. Jag är kritisk mot detta.

Jag ser positivt på att tingsrätten har ändrat sina rutiner och att konkursärenden sätts ut till förhandling varje vecka. Vidare noterar jag att tingsrätten har uppgett att om det finns särskilda skäl att sätta ut en ansökning till förhandling senare än inom två veckor från det att den kom in, kommer detta att dokumenteras i det enskilda ärendet.

Avslutande kommentar

Det kan vara av visst intresse att Konkurslagskommittén i det betänkande som föregick den nuvarande konkurslagen föreslog att 2 kap. 16 § första och andra styckena KonkL skulle ha följande lydelse (se SOU 1983:24 s. 21):

Upptas en borgenärs konkursansökan, skall rätten vid en förhandling pröva frågan om gäldenärens försättande i konkurs.

Förhandlingen skall hållas inom två veckor. Om särskilda skäl föreligger får den hållas senare, dock senast inom sex veckor. [— —]

I lagrådsremissen gjordes emellertid ett tillägg som innebär att tvåveckorsfristen ska beräknas från det att ansökningen kom in till rätten (se prop. 1986/87:90, bilaga 7, s. 115). Ändringen motiverades inte i propositionen. Bestämmelsen har inte ändrats sedan konkurslagen trädde i kraft den 1 januari 1988.

En ansökan om konkurs ska handläggas snabbt och det finns många skäl för det. Samtidigt måste förstås en ansökan uppfylla de formella kraven i konkurslagen och ansökningsavgiften vara betald, dvs. ansökan vara upptagen, innan rätten kan påbörja handläggningen i sak och delge gäldenären. Som framgått i detta ärende är bestämmelsen i 2 kap. 16 § KonkL oproblematiserad så länge en konkursansökan är komplett och ansökningsavgiften betald när ansökan kommer in, men det kan i praktiken uppstå problem när en betalning av avgiften dröjer. Tingsrätten har i sitt remissvar också lyft fram att tvåveckorsfristen i den aktuella bestämmelsen ofta leder till att en förhandling får ställas in på grund av att domstolen inte har hunnit delge gäldenären.

Med hänsyn till vad som kommit fram i ärendet finner jag skäl att skicka en kopia av det här beslutet till regeringen för kännedom.

Ärendet avslutas.